

Manželský souhlas a jeho nedostatky

Kanonické určení manželského souhlasu

CIC can. 1057

§ 1. Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus, qui nulla humana potestate suppleri valet.

§ 2. Consensus matrimonialis est actus voluntatis, quo vir et mulier foedere irrevocabili sese mutuo tradunt et accipiunt ad constituendum matrimonium.

CCEO can. 817

§ 1. Consensus matrimonialis est actus voluntatis, quo vir et mulier foedere irrevocabili se mutuo tradunt et accipiunt ad constituendum matrimonium.

§ 2. Consensus matrimonialis nulla humana potestate suppleri potest.

CIC kán. 1057

§ 1. Manželství je vytvářeno souhlasem stran zákonně projeveným mezi osobami právně způsobilými; žádná lidská moc nemůže tento souhlas nahradit.

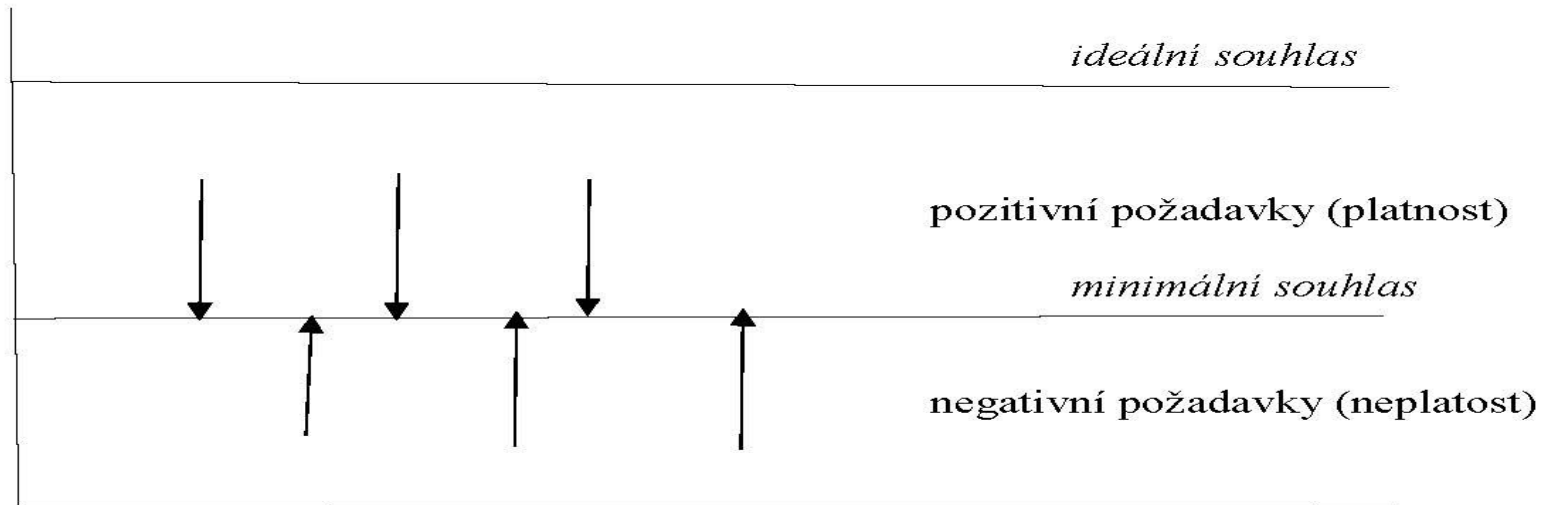
§ 2. Manželský souhlas je úkon vůle, jímž se muž a žena sami sobě navzájem neodvolatelnou dohodou odevzdávají a přijímají za účelem vytvoření manželství.

CCEO kán. 817

§ 1. Manželský súhlas je akt vôle, ktorým sa muž a žena neodvolateľným zväzkom navzájom odovzdávajú a prijímajú, aby ustanovili manželstvo.

§ 2. Manželský súhlas nemôže nahraďť nijaká ľudská moc.

Dvojí přístup k manželskému souhlasu

Dvojí přístup k manželskému souhlasu

- **pozitivní přístup:** vymezit, co má být obsahem manželského souhlasu – to je potřebné z hlediska praxe, právně však prakticky nepoužitelné: muselo by se přesně vymezit, co má být obsahem manželského souhlasu a existenci **všech** těchto prvků dokazovat
- **negativní přístup:** vymezit, kdy je manželský souhlas nedostačující (vady souhlasu), ke konstatování neexistence náležitého souhlasu stačí prokázat existenci **alespoň jednoho** prvku – takto se hájí jakési „minimum pro manželství“, které ale zpravidla není dostačující pro život

Typy nedostatků souhlasu

- **vady v poznání** – nedostatečnost nebo omyl: nedostatečnost užívání rozumu (kán. 1095 odst. 1) a závažná porucha soudnosti (kán. 1095 odst. 2), nedosažení potřebného minima znalostí o manželství (kán. 1096), omyl ohledně osoby druhého nupturienta anebo jeho zásadních vlastností (kán. 1097), omyl v důležité vlastnosti druhého nupturienta zapříčiněný podvodem (kán. 1098), omyl ohledně podstatných vlastností manželství (kán. 1099), omyl ohledně platnosti manželství (kán. 1100);
- **vady ve vůli** – psychická neschopnost převzít podstatné manželské povinnosti (kán. 1095 odst. 3), simulace souhlasu (kán. 1101), podmíněný souhlas (kán. 1102), násilí nebo vážný strach (kán. 1103);
- **vady v prezentaci souhlasu** – uzavření manželství prostřednictvím zástupce (kán. 1105), prostřednictvím tlumočnicka (kán. 1106).
- Zpravidla jsou nedostatky souhlasu chápány jako požadavky vyplývající ze samotné povahy manželství a lidského úkonu (*actus humanus*), tedy z přirozeného práva

Typologie omylu

- **Z hlediska předmětu poznání:**
 - omyl podstatný (*substantialis*) – týká se podstatných aspektů skutečnosti nebo nezbytných podmínek (*conditio sine qua non*);
 - omyl případečný (*accidentalis*) – netýká se podstatných aspektů skutečnosti.
- **Z hlediska dopadu omylu na úkon vůle:**
 - omyl praktický – má dopad na následný úkon vůle;
 - omyl teoretický – nemá dopad na následný úkon vůle, zůstává pouze v oblasti poznání.
- **Právní dopad:** Podstatnou nedostatečnost úkonu vůle, tedy i neplatnost manželství působí omyl podstatný a současně praktický, není-li výjimečně výslovně stanoveno jinak.

Nedostatečnost užívání rozumu

- CIC kán. 1095 odst. 1, CCEO kán. 818 odst. 1
- absence dostatečného používání rozumu
 - habituální – častější, snáze dokazatelné; buď omezení poznávací schopnosti (dementia), anebo praktickou neschopnost užívání rozumu (amentia)
 - aktuální – méně časté, i zaviněné, obtížně dokazatelné
- ČR: zák. č. 89/2012 Sb., § 673:

Manželství nemůže uzavřít osoba, jejíž svéprávnost byla v této oblasti omezena.

- SR: zák. č. 36/2005 Z. z., § 12:

(1) Manželstvo nemôže uzavrieť osoba pozbavená spôsobilosti na právne úkony.

(2) Osoba, ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená, môže uzavrieť manželstvo len s povolením súdu.

(3) Manželstvo nemôže uzavrieť osoba postihnutá duševnou poruchou, ktorá by mala za následok obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Súd však môže uzavretie manželstva takej osobe povoliť, ak je jej zdravotný stav zlučiteľný s účelom manželstva.

(4) Ak uzavrie manželstvo osoba pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo osoba, ktorá trpí duševnou poruchou, ktorá by mala za následok pozbavenie spôsobilosti na právne úkony, súd rozhodne o tom, že manželstvo je neplatné, aj bez návrhu.

(5) Ak bez povolenia súdu uzavrie manželstvo osoba, ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená, alebo osoba postihnutá duševnou poruchou, ktorá by mala za následok obmedzenie spôsobilosti na právne úkony, rozhodne súd o neplatnosti tohto manželstva na návrh ktoréhokoľvek z manželov. Súd nerozhodne o neplatnosti manželstva a manželstvo sa stane platným, ak sa zdravotný stav manžela stal zlučiteľným s účelom manželstva.

Závažná porucha soudnosti

- CIC kán. 1095 odst. 2, CCEO kán. 818 odst. 2

qui laborant gravi defectu discretionis iudicii circa iura et officia matrimonialia essentialia mutuo tradenda et acceptanda

- Kodexy to blíže nespecifikují, komentáře jako příčiny uvádějí:
 - vada praktického úsudku právě (speciálně) v oblasti manželství – ta většinou vyplývá z vad sociálního chápání jedince a závažné psychické nezralosti, k nimž často vede nesprávná výchova nebo psychická porucha;
 - silné ovlivnění úsudku skutečnostmi mimo rozum a vůli, především nezvládanými vášněmi, které „znásilní“ rozumový úsudek, psychickou poruchou (neurózy a jiné psychopatogenní stavy) a zvláště sexuální anomálií;
 - závažná citová nezralost;
 - zvlášť často tu vystupují jako příčina poruchy osobnosti.
- v praxi druhá nejčastější příčina prohlášení neplatnosti manželství
- nemá obdobu v českém ani slovenském světském právu

Nedosažení potřebného minima znalostí o manželství

- CIC kán. 1096, CCEO kán. 819
- potřebné minimum znalostí o manželství: trvalé společenství mezi mužem a ženou zaměřené k potomstvu vznikajícímu na základě nějaké sexuální součinnosti
- velmi málo se vyskytuje
- nemá obdobu v českém ani slovenském světském právu

Omyl ohledně osoby druhého nupturienta anebo jeho zásadních vlastností

- CIC kán. 1097, CCEO kán. 820
- **omyl v osobě** – nemůže dojít k vzájemnosti souhlasu („souhlasy se nepotkají“)
 - podstatný praktický omyl
 - prakticky se však v našich zemích neobjevuje
- ČR: zák. č. 89/2012 Sb., § 684 odst. 1:

Soud prohlásí manželství za neplatné na návrh manžela, jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn pod nátlakem spočívajícím v užití násilí nebo vyhrožováním násilím nebo jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn jen v důsledku omylu o totožnosti snoubence nebo o povaze sňatečného právního jednání. Návrh lze podat nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy tak manžel mohl vzhledem k okolnostem nejdříve učinit, popřípadě kdy se dozvěděl o pravém stavu věcí.

- **omyl ohledně zásadních vlastností druhého nupturienta**

Error in qualitate personae, etsi det causam contractui, matrimonium irritum non reddit, nisi haec qualitas directe et principaliter intendatur.

- omyl ohledně vlastností – akcidentální, praktický, prakticky ve všech manželstvích
- intencionálně se může stát podstatným
- velmi málo se vyskytuje
- obtížně se dokazuje
- zde by však mohla neplodnost neboli sterilita být důvodem neplatnosti manželství, pokud by jeden z nupturientů plodnost druhého nupturienta takto zásadním způsobem vyžadoval (zvl. při sňatku ve vyšším věku – biologické hodiny)
- nemá obdobu v českém ani slovenském světském právu

Omyl v důležité vlastnosti druhého nupturienta zapříčiněný podvodem

- CIC kán. 1098, CCEO kán. 821
- omyl případečný a praktický
- pokud se však dotýká důležité skutečnosti a nupturient je do omylu uveden nebo v něm udržován podvodem, tedy těžce nespravedlivým jednáním, bylo by nespravedlivé žádat, aby byl vázán manželstvím uzavřeným tak nespravedlivým způsobem
- 4 kumulativní skladebné prvky:
 - podvod je doprovázen kvalifikovaným úmyslem, tj. za účelem vylákání (dosažení) manželského souhlasu
 - není důležité, zda účinnou příčinou uvedení v omyl či udržování v něm je druhý nupturient, nebo třetí osoba
 - omyl se týká vlastnosti druhého nupturienta
 - tato vlastnost ze své povahy (tedy z hlediska objektivního, nikoli subjektivního jako v případě omylu ohledně zásadních vlastností druhého nupturienta) může vážně narušit společenství manželského života (nevyžaduje se tedy, že již musí být manželské společenství narušeno, byť tomu tak ve většině případů již je).
- dosti často se vyskytuje, obvykle se dokazuje celkem dobře, není-li zcela utajen
- nemá obdobu v českém ani slovenském světském právu

Omyl ohledně podstatných vlastností manželství

- kán. 1099, CCEO kán. 822
- omyl ohledně jednoty, nerozlučitelnosti nebo svátostné důstojnosti manželství
- omyl podstatný, buď teoretický, nebo praktický – působí neplatnost jen v případě, že determinuje vůli k jednání
- neměl by nastat, pokud proběhne příprava na manželství alespoň v zásadě náležitě
- na druhé straně nelze podceňovat význam všeobecného povědomí o manželství v naší kultuře, které často vede k mylnému chápání manželství, a to i u věřící části populace
- (zatím) se nevyskytuje často
- ČR: zák. č. 89/2012 Sb., § 684 odst. 1:

Soud prohlásí manželství za neplatné na návrh manžela, jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn pod nátlakem spočívajícím v užití násilí nebo vyhrožováním násilím nebo jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn jen v důsledku omylu o totožnosti snoubence nebo o povaze sňatečného právního jednání. Návrh lze podat nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy tak manžel mohl vzhledem k okolnostem nejdříve učinit, popřípadě kdy se dozvěděl o pravém stavu věcí.

- SR: není explicitní předpis, bylo by možno aplikovat obecné zásady pro platnost právního jednání z občanského zákoníku

Omyl ohledně platnosti manželství

- kán. 1100, CCEO kán. 823
- vědomost (pravdivá znalost) nebo domněnka (omyl) o neplatnosti manželství
- nevylučuje nutně manželský souhlas
- omyl podstatný, buď teoretický, nebo praktický – působí neplatnost jen v případě, že determinuje vůli k jednání
- prakticky se nevyskytuje
- v praxi proto funguje spíše jako pravidlo pro zkoumání platnosti manželství soudem
- nemá obdobu v českém ani slovenském světském právu

Psychická neschopnost převzít podstatné manželské povinnosti

- kán. 1095 odst. 3, CCEO kán. 818 odst. 3
qui ob causas naturae psychicae obligationes matrimonii essentiales assumere non valent
- hodnotí se schopnost vůle reálně na sebe vzít závazky plynoucí z uzavření manželství – podstatné manželské povinnosti
- je třeba vždy platnost manželství posuzovat na základě momentu sňatku – psychická příčina musí existovat v tomto okamžiku
- obvykle se projeví až v době trvání manželství – je nutno posoudit, nakolik se vyskytovala již v okamžiku sňatku
- jako nejčastější příčiny této neschopnosti se v komentářích uvádějí:
 - homosexualita, bisexualita
 - sexuální anomálie jako sadismus, masochismus, nymfomanie apod.
 - návykové závislosti (alkohol, drogy, pornografie, počítačové hry apod.)
 - závažné afektivní poruchy (narcismus, frigidita, neschopnost ohledu na druhou osobu, neschopnost komunikace s druhou osobou atd.)
 - poruchy osobnosti, zvláště asociálního charakteru
- zcela nejčastější příčina prohlášení neplatnosti manželství
- nemá obdobu v českém světském právu; ve slovenském právu by mohlo teoreticky připadat v úvahu ustanovení § 12 zák. č. 36/2005 Z. z. (viz výše *Nedostatečnost užívání rozumu*), ale to se prakticky neuplatňuje

Simulace souhlasu

- kán. 1101, CCEO kán. 824
- může existovat nesoulad mezi vnějším projevem manželského souhlasu a vnitřním úkonem vůle – předpokládá se soulad, nesoulad se prokazuje
- nesoulad způsobí nedostatečnost souhlasu, pokud je pozitivně chtěný = je **pozitivním úkonem vůle** = simulace
 - **totální (úplná)** – sňatek cílí k jinému cíli než manželství (občanství, dědictví, přístup ke svátostem...) – v případě kanonického manželství málokdy
 - **částečná** – vyloučení podstatné vlastnosti (jednoty, nerozlučitelnost) nebo podstatného prvku manželství – v případě kanonických manželství dost často
- nejčastěji jsou v komentářích uváděny tyto podstatné prvky manželství:
 - svátostná (neboli náboženská) důstojnost manželství
 - plození a výchova dětí
 - životní společenství
 - nejen materiální, ale speciálně také sexuální i afektivní soužití
 - vzájemná pomoc

• není důležité, zda je to jednostranná nebo oboustranná simulace

• velmi častá příčina prohlášení neplatnosti manželství

• SR: zák. č. 36/2005 Sb., § 14 odst. 1:

Manželstvo je neplatné, ak vyhlásenie o uzavretí manželstva nebolo urobené slobodne, vážne, určito a zrozumiteľne

• nemá obdobu v českém světském právu; mohlo by být trestáno světským právem v závislosti na cíli fingovaného sňatku (tedy v případě totální simulace) – ten se však dělá spíše jen formou občanského sňatku

Podmíněný souhlas

- kán. 1102, CCEO kán. 826
- podmínka = skutečnost, na jejímž splnění je vázán manželský souhlas
- jedná se tedy o podmínku suspensivní – její nenaplnění působí neplatnost (suspenduje platnost) manželství
- předmětem podmínky může být vlastnost druhého partnera, ale i jiné skutečnosti – tím se také liší od omylu v zásadě vyžadované vlastnosti nupturienta; zde by mohla hrát svou roli i otázka plodnosti či neplodnosti (sterility) nupturienta
- vzhledem k okamžiku sňatku může být podmínka:
 - předchozí neboli do minulosti – k jejímu splnění mělo dojít před sňatkem (beru si, pokud ses už rozešel s Janou);
 - souběžná neboli do současnosti – musí být splněna v okamžiku sňatku (beru si tě, pokud už nemáš nic s Janou);
 - následná neboli do budoucnosti – musí být splněna po sňatku (beru si tě, pokud si zas nic nezačneš s Janou; беру si те, pokud mně budeš dobře vařit)
- o platnosti souhlasu – a tedy i o platnosti manželství – rozhoduje naplnění nebo nenaplnění podmínky
 - to lze zjistit alespoň relativně nedlouho po sňatku v případě podmínky do minulosti a přítomnosti – proto je manželství platné dle toho, zda byla podmínka naplněna, či nikoli – připojení takové podmínky k dovolenosti vyžaduje písemné dovolení místního ordináře (i bez něho ale reálně působí)
 - v případě podmínky do budoucnosti by bylo možno čekat na posouzení případně i neohrazenou dobu, a proto právní fikce: v případě podmínky do budoucnosti je manželství vždy neplatné bez ohledu na naplnění podmínky
- CCEO: vylučuje připojení jakékoli podmínky – podmínka vždy působí neplatnost
- velmi častá příčina prohlášení neplatnosti manželství
- nemá obdobu v českém ani slovenském světském právu; mohlo by být trestáno světským právem v závislosti na cíli fingovaného sňatku (tedy v případě totální simulace) – to se však dělá spíše jen formou občanského sňatku

Násilí nebo vážný strach

- kán. 1103, CCEO kán. 825
- zásadní prvky:
 - násilí = fyzický nátlak (*vis physica*), vede též k vážnému strachu
 - vážný strach působený zvenčí, příp. i neúmyslně
 - jedinou (morálně ospravedlnitelnou) cestou dle subjektivního vnímání pro zbavení se takového strachu je uzavření manželství
- CIC/1917 kán. 1087: nespravedlivý strach (*iniuste incussus*) – proto vymezení strachu někdo považováno za věc pozitivního čistě církevního práva
- poměrně častá příčina prohlášení neplatnosti manželství
- ČR: zák. č. 89/2012 Sb., § 684 odst. 1:

Soud prohlásí manželství za neplatné na návrh manžela, jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn pod nátlakem spočívajícím v užití násilí nebo vyhrožováním násilím nebo jehož projev vůle o vstupu do manželství byl učiněn jen v důsledku omylu o totožnosti snoubence nebo o povaze sňatečného právního jednání. Návrh lze podat nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy tak manžel mohl vzhledem k okolnostem nejdříve učinit, popřípadě kdy se dozvěděl o pravém stavu věcí.

- SR: zák. č. 36/2005 Z. z., § 14 odst. 1:

Manželstvo je neplatné, ak vyhlásenie o uzavretí manželstva nebolo urobené slobodne, vážne, určito a zrozumiteľne.

Uzavření manželství prostřednictvím zástupce

- kán. 1104, CCEO kán. 837 § 2
- CIC – relativně široké možnosti uplatnění:
 - povolení místního ordináře
 - pověření vyhotovené pro konkrétní osobu a konkrétní manželství podle norem světského, nebo kanonického práva, a je nepřenosné
 - manželství je neplatné, pokud je zmocnění odvoláno zmocnitelem před sňatkem nebo pokud zmocnitel byl stížen amencí, i když o tom zmocněnec i druhý nupturient nevědí
- CCEO: lze platně realizovat jen na základě partikulárního práva církve *sui iuris*, tam je třeba uvést další podmínky
- prakticky se nevyskytuje
- ČR: zák. č. 89/2012 Sb., § 669:

(1) Jsou-li pro to důležité důvody, může krajský úřad, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno, na žádost snoubenců povolit, aby projev vůle jednoho ze snoubenců o vstupu do manželství za něj učinil jeho zmocněnec.

(2) Plná moc musí obsahovat údaje osvědčující totožnost a další rozhodné skutečnosti týkající se obou snoubenců a zmocněnce a prohlášení o příjmení. Musí v ní být rovněž uvedeno, že snoubencům nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství. Plná moc vyžaduje písemnou formu a podpis na ní musí být úředně ověřen.

(3) Odvolání plné moci je účinné jen tehdy, dozví-li se o něm druhý snoubenec dříve, než učiní svůj sňatečný projev vůle.

- SR: zák. č. 36/2005 Z. z., § 8:

(1) Matričný úrad na základe písomnej žiadosti oboch snúbencov povolí, aby vyhlásenie snúbenca, že vstupuje do manželstva, urobil jeho zástupca. Žiadosť musí byť odôvodnená. Plnomocenstvo musí mať písomnú formu a podpis splnomocniteľa na ňom musí byť úradne osvedčený, inak manželstvo nevznikne.

(2) Písomné plnomocenstvo obsahuje

a) meno, priezvisko, rodné priezvisko, dátum narodenia, trvalý pobyt snúbenca a zástupcu,

b) vyhlásenie o priezvisku snúbencov a ich spoločných detí v mužskom aj ženskom tvare,

c) vyhlásenie, že splnomocniteľovi nie sú známe okolnosti vylučujúce uzavretie manželstva a že snúbenci navzájom poznajú svoj zdravotný stav.

(3) Odvolanie plnomocenstva je účinné len vtedy, keď sa o ňom druhý snúbenec dozvie pred tým, ako vyhlásil, že vstupuje do manželstva.

Uzavření manželství prostřednictvím tlumočnicka

- kán. 1106, v CCEO není explicitně regulováno
- CIC – požadavek věrohodnosti tlumočnicka, odpovědnost nese farář místa sňatku; neplatnost by mohla pramenit z toho, že vůbec nedojde k vyjádření manželského souhlasu nebo že svědci nemohou dosvědčit řádné konání svatebního obřadu
- prakticky se tlumočnick při církevní svatbě nevyžaduje a nevyskytuje, též se nevyskytuje neplatnost manželství způsobená tlumočnickem
- ČR: zák. č. 301/200 Sb., o matrikách, § 39 – pro občanský sňatek:

Pokud je snoubenec nebo osoba, která chce vstoupit do partnerství, neslyšící, němý nebo nemluví nebo nerozumí česky, je nutná při prohlášení o uzavření manželství nebo vstupu do partnerství přítomnost tlumočnicka. Účast tlumočnicka zajišťuje jeden ze snoubenců nebo osob, které chtějí vstoupit do partnerství, na vlastní náklady, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak. Bez přítomnosti tlumočnicka nelze prohlášení o uzavření manželství nebo o vstupu do partnerství v těchto případech učinit. Nejde-li o tlumočnicka jmenovaného ministrem spravedlnosti nebo předsedou krajského soudu, musí tlumočnick složit slib do rukou matrikáře, a to ve znění slibu podle zákona o znalcích a tlumočnících.

- SR: analogicky se užívá zák. č. 71/1967 Zb., o správním řízení, § 26 – pouze pro občanský sňatek:

Ak je pre odborné posúdenie skutočností dôležitých pre rozhodnutie potrebný znalecký posudok, správny orgán ustanoví znalca. Proti rozhodnutiu o ustanovení znalca sa možno odvolať.